

YTTRANDE
2023-08-07

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se och s.sof@regeringskansliet.se
S2023/00244

Remissvar över betänkandet SOU 2022:70 - En uppväxt fri från våld

Inledning

Riksorganisationen GAPF – Glöm Aldrig Pela och Fadime (nedan GAPF) tackar för möjligheten att yttra sig över betänkandet *En uppväxt fri från våld* (SOU 2022:70).

GAPF är en politiskt och religiöst obunden ideell förening som arbetar mot hedersrelaterat våld och förtryck. Organisationen har funnits sedan 2001 och vänder sig till alla som är utsatta för eller berörda av hedersrelaterat våld och förtryck. GAPF bedriver en nationell stödjour som vänder sig till utsatta, anhöriga och yrkesverksamma som kommer i kontakt med utsatta i sin profession. GAPF erbjuder även årliga utbildningsinsatser och opinionsbildande aktiviteter runt om i hela landet för att förebygga och skapa ökad förståelse i samhället kring hedersrelaterade frågor.

Med hedersrelaterat våld och förtryck avses att flickor och kvinnor, men även pojkar och män, begränsas i sina livs- och handlingsutrymmen. De utsätts för påtryckningar och våld, både psykiskt och fysiskt våld, i syfte att tillgodose att individen följer familjen och/eller släktens eller ett större kollektivs normer och regler. Det är män som är bärare av hedern och deras heder är beroende av ogifta flickors oskuld och gifta kvinnors kyskhet. För att upprätthålla dessa oskulds- och kyskhetsideal utövar familjen och/eller släkten strikt kontroll över flickor och kvinnor bland annat i form av begränsningar rörande klädval, framtida parter, rörelsefrihet, socialt umgänge, utbildning och arbete. I de fall individen gör motstånd till familjens och/eller släktens strikta regler och normer kan följderna bli allvarliga. I sin mest extrema form kan det leda till allvarlig brottslighet, inklusive mord.¹ Barn som lever i en hederskontext lever i en enorm utsatthet, vars grundläggande fri- och rättigheter begränsas och förvägras av familjen och/eller släkten, eller ett ännu större kollektiv.

Nedan redovisas kortfattat GAPF:s ställningstagande till *utvalda* delar som GAPF valt att behandla samt inställningen därtill. Vi vill även betona att våra ställningstagande utgår från behovet av att stärka skyddet för barn och unga som utsatts för eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

---

¹ Se bl.a. prop. 2019/20:131 s. 24 & prop. 2021/22:138 s. 6 f.
Riksorganisationen GAPF
Vattugatan 5, 111 52 Stockholm
Organisationsnummer 802411-7049

Sammanfattade synpunkter

GAPF välkomnar utredningen och delar den problembild som utredningen beskriver – att det finns ett behov av att utveckla en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Detta är särskilt viktigt för att tillgodose att rättsstaten Sverige lever upp till barnkonventionens bestämmelser som ställer krav på att Sverige ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder för att skydda barn från alla former av våld.²

GAPF ser särskilt positivt på att målgruppen barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck nämns i utredningen, eftersom det krävs särskilda kunskaper och metoder för att förebygga och bekämpa denna allvarliga våldsform. Däremot saknar GAPF konkreta förslag på åtgärder för att specifikt förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck, inte minst gällande könsstymning av flickor. Det är enligt vår mening anmärkningsvärt att utredningen inte lyfter några konkreta förslag på åtgärder för att förebygga, motverka och stödja flickor som riskerar att utsättas för eller har utsatts för könsstymning.

Barn ska inte betraktas som en homogen grupp. För att de insatser som vidtas ska vara adekvata måste de således alltid utgå från det enskilda barnets omständigheter, där särskilda sårbarheter och riskfaktorer beaktas – inte minst i fråga om barn som lever i en hederskontext. Hedersrelaterat våld och förtryck utövas ofta av flera personer i barnets nätverk, både barnets familjemedlemmar och barnets övriga släktmedlemmar, samt i vissa fall medlemmar av ett ännu större kollektiv som barnet tillhör. GAPF vill därför särskilt betona vikten av att ett hedersperspektiv ska beaktas inom ramen för samtliga åtgärder som föreslås.

Av strategin framkommer förslag på att flertalet samhällsaktörer ska få särskilda ansvar att verka för det förebyggande arbetet och bekämpningen av våld mot barn. För att effektivisera dessa samhällsaktörers arbete är det dock viktigt att strategin synkroniseras och samordnas med andra närliggande uppdrag som dessa samhällsaktörer verkar för. Detta är avgörande för att motverka stuprörseffekt samt för att effektivisera arbetet för att stoppa våld mot barn. Det är även viktigt att synliggöra civilsamhällets roll i arbetet med att bekämpa våld och hedersrelaterat våld och förtryck mot barn.

GAPF vill även betona vikten av det uppföljande arbetet med den nationella strategin för att tillgodose att de insatser som vidtas uppfyller de målsättningar som ställs upp för att förebygga och bekämpa våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, mot barn. Det är viktigt att uppföljningen får effekt och att målgruppens rättigheter och behov tillgodoses. I uppföljningsarbetet kan civilsamhällets organisationer, som arbetar för barns rättigheter och som har ett tydligt brottsofferperspektiv, även bidra med synpunkter över vilka effekter strategin har fått för utsatta barn. Vidare vill GAPF betona vikten av en tydlig samverkan och samordning mellan de olika departementen på Regeringskansliet för att arbetet för att bekämpa våld mot barn ska få effekt.

---

² Artikel 19 FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).
Riksorganisationen GAPF
Vattugatan 5, 111 52 Stockholm
Organisationsnummer 802411-7049

Detta lyftes även vid framtagandet av den nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.³ Av Statskontorets rapport avseende uppföljning och analys av strategiarbetet mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck framkommer dock att det samarbetet inte fungerat.⁴ Dessa samverkans- och samordningsbrister får inte upprepas gällande den nationella strategin mot våld mot barn.

Till skillnad från utredningen anser GAPF att den förslagna satsningen avseende att Folkhälsomyndigheten ska ansvara för en ny form av återkommande kartläggning om våld mot barn, samt nationell kartläggning kring sexuell exploatering och sexuella övergrepp, riskerar att få allvarliga konsekvenser för arbetet att förebygga och motverka våld mot barn. Detta mot bakgrund av att Stiftelsen Allmänna Barnhuset då inte längre utpekats och ges uppdrag att fortsätta utveckla nationella enkätundersökningar kring våld mot barn och sexuella övergrepp. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har byggt upp en viktig och unik kunskapsbank om barns våldsutsatthet. I de fall utredningens förslag genomförs kommer konsekvenserna bli stora, eftersom kontinuiteten i de kartläggningar som vidtagits av Stiftelsen Allmänna Barnhuset bryts.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en av få samhällsaktörer som inkluderat frågor om hedersrelaterat våld och förtryck vid sina studier om barns våldsutsatthet. Dessa frågor är viktiga att följa upp för att skapa förutsättningar för kunskapsbaserade metoder för hur man ska motverka och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck, som i dag är ett eftersatt område. Till skillnad från utredningens bedömning instämmer GAPF med Svedin m.fl. särskilda yttrande avseende *Nationella kartläggningar om våld mot barn och sexuella övergrepp* (SOU 2022:70 s. 953 ff.) som bland annat framhåller att utredningen i stället borde ha föreslagit att Stiftelsen Allmänna Barnhuset som ansvarig för att genomföra tre nationella prevalensstudier, två kring våld mot barn och en kring sexuell exploatering och sexuella övergrepp.⁵ För vidare resonemang hänvisas till GAPF:s detaljsynpunkter nedan i avsnittet om Folkhälsomyndighetens centrala roll i strategiarbetet.⁶

Strategins övergripande målsättning

GAPF står bakom strategins övergripande målsättning – att varje barn ska ha en uppväxt fri från våld. Mot bakgrund av att utredaren fått i uppdrag att ge förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, *inklusive* hedersrelaterat våld och förtryck, bör det läggas till en skrivning om att barn även har rätt till en uppväxt fri från hedersrelaterat våld och förtryck. GAPF föreslår därför att den övergripande målsättningen i stället bör utformas på följande sätt: *Strategins övergripande målsättning är att varje barn ska ha en uppväxt fri från våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.*

³ SOU 2015:55.

⁴ Statskontoret (2021). *Mäns våld mot kvinnor – en analys av myndigheters arbete med den nationella strategin.*

⁵ Särskilt yttrande av Svedin, C-G. m.fl. avseende *Nationella kartläggningar om våld mot barn och sexuella övergrepp* i SOU 2022:70 s. 953 ff.

⁶ Se nedan på s. 12 f.

Strategins utgångspunkter

GAPF står bakom strategins utgångspunkter men saknar även här skrivelser som särskilt betonar vikten av att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Hedersrelaterat våld och förtryck skiljer sig från annat våld som barn utsätts för. Det är således viktigt att detta belyses genomgående i strategin då det krävs särskilda kunskaper om och förståelse för denna våldsform för att kunna vidta åtgärder för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck, samt för att ge barn adekvata stöd-, vård- och skyddsinsatser.

Strategins fem mål

GAPF står bakom de fem mål som särskilt lyfts som viktiga faktorer i strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, vars innebörd är följande:

1. Våld mot barn ska förebyggas.
2. Barns våldsutsatthet ska upptäckas.
3. Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt till.
4. Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses.
5. Kunskaps- och metodutveckling ska stärkas.

Däremot anser GAPF att det i vissa delar saknas en diskussion kring barn som utsätts för eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. GAPF vill särskilt framhålla några punkter avseende de strategiskt viktiga målen som ställts upp i utredningen samt hur dessa på bättre sätt kan förverkligas i praktiken, se nedan.

Våld mot barn ska förebyggas

GAPF ställer sig positivt till de åtgärder som föreslås för att förebygga våld mot barn, men saknar även inom ramen för dessa åtgärder ett tydligare fokus på hedersvåldsutsatta barn, inte minst gällande framtagandet av stödinsatser till föräldrar.

För att yrkesverksamma inom exempelvis socialtjänsten, skolan och hälso- och sjukvården ska kunna möta och stödja föräldrar som kan vara bärare av hedersnormer krävs det särskilda kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck och barns särskilda utsatthet i en hederskontext. Innan föräldrar blir föremål för stödinsatser från samhället sida är det viktigt att i första hand göra en adekvat hot- och riskbedömning avseende barnets levnadssituation för att bedöma huruvida barnet är i behov av samhällets stöd- och skyddsinsatser. Detta mot bakgrund av att det finns fall där exempelvis barn förts utomlands mot sin vilja då föräldrar vill undvika myndigheters inblandning i familjen eller risk för myndighetsinblandning.⁷

GAPF vill dock understryka att en viktig del av det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck är att nå föräldrar som är eller misstänks vara bärare av hedersrelaterade normer och värderingar. Samhället måste tidigt nå föräldrar för att informera om barns rättigheter och föräldrars skyldigheter enligt svensk lagstiftning, exempelvis i fråga om barns rätt att i takt med stigande ålder

⁷ Jämställdhetsmyndigheten (2022). *Bortförda barn och unga*, s. 37.
Riksorganisationen GAPF 4 av 15
Vattugatan 5, 111 52 Stockholm
Organisationsnummer 802411-7049

och mognad få ett ökat inflytande över alla beslut som rör barnet (6 kap. 11 § föräldrabalken). Det är även viktigt att informera föräldrar om att samhället har en skyldighet att reagera och agera i de fall föräldrar inte tillgodoser att barnet kommer till åtnjutande av sina grundläggande fri- och rättigheter. Samtidigt bör föräldrar även informeras om att de har rätt att söka hjälp och stöd från socialtjänsten.

GAPF saknar även en diskussion kring flickor som är utsatta för eller riskerar att bli utsatta för könsstypning. Könsstypning är en allvarlig brottsform som varit kriminaliserat i Sverige sedan 1982, se lag (1982) med förbud mot könsstypning av kvinnor. Socialstyrelsen uppskattar att 68 000 kvinnor och flickor som le er i Sverige kan ha varit utsatta för könsstypning samt att 13 000–23 000 flickor som lever i Sverige kan riskera att bli utsatta för könsstypning.⁸ Av Stiftelsen Allmänna Barnhuset senaste rapport om våld mot barn framkommer även oroväckande siffror på att mer än var tionde flicka, i årskurs 9 i grundskolan, med minst en utrikesfödd förälder kände förväntningar från familjen eller släkten att vara könsstypad.⁹ Att könsstypade flickor helt förbisetts i utredningen är således enligt GAPF:s mening anmärkningsvärt.

Det förebyggande arbetet mot könsstypning är avgörande för att tillgodose att inga fler flickor utsätts för denna allvarliga brottsform. Det är även avgörande för att Sverige ska uppnå FN:s Globala mål i Agenda 2030 för hållbar utveckling, som bland annat stadgar att kvinnlig könsstypning ska avskaffas. GAPF hade här önskat att se fler åtgärder kopplat till skolans, socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens viktiga roller i arbetet för att förebygga och bekämpa könsstypning av flickor. En viktig åtgärd är bland annat att tidigt inleda dialog med familjer som kommer från länder där könsstypning förekommer, för att informera om svensk lagstiftning och barns rättigheter. Det kräver även att yrkesverksamma som möter flickor har kompetens på området samt att frågor om könsstypning ställs på rutin till flickor och familjer med bakgrund från länder där könsstypning förekommer.

Arbetet för att förebygga våld i samhällets vård behöver fortsätta

När man pratar om barn och ungas våldsutsatthet är det även viktigt att prata om barn och unga som är placerade inom samhällets vård, såsom familjehem, HVB-hem och SIS-institutioner. Som utredningen nämner förekommer det fall där barn och unga utsätts för olika former av våld under den tid barnet är placerat, bland annat från verksamhetspersonal eller familjehemsföräldrar. I utredningen har det dock inte lämnats några konkreta förslag kopplat till att förebygga och upptäcka våld som sker inom samhällsvården. Detta med anledning av att det pågår en fördjupad utredning på området som ska se över sådana förslag.¹⁰

GAPF anser dock att strategin även bör omfatta konkreta åtgärder för att förebygga och bekämpa våld mot barn i samhällets vård för att tillgodose att strategin tar ett helhetsgrepp avseende våld mot

⁸ Socialstyrelsen (2023). *Uppskattning av antalet kvinnor och flickor i Sverige 2021 som kan ha varit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstypning.*

⁹ Jernbro, C., Landberg, Å. & Thulin, J. (2023) Våld mot barn 2022. Stiftelsen Allmänna Barnhuset, s. 63.

¹⁰ SOU 2022:70 s. 799.

barn. Kvaliteten på de insatser barn får inom samhällets vård måste höjas för att åtgärda de brister som uppmärksammats.¹¹ Därtill behöver det även införas en möjlighet för placerade barn att föra fram klagomål vid missförhållanden och rättigheters kränkningar för att få upprättelse. Sverige bör även ratificera det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen som möjliggör för barn att vända sig till FN:s barnrättskommitté när deras rättigheter har kränkts och de har uttömt alla möjligheter att få upprättelse i sitt hemland.¹²

Barns våldsutsatthet ska upptäckas

Många bra förslag lyfts fram i utredningen. GAPF vill dock särskilt lyfta fram några centrala åtgärder som behöver vidtas inom samtliga skolformer samt inom vård- och omsorgen.

Skolväsendet

GAPF ser positivt på förslaget att Skolverket ska ges i uppdrag att utreda och lämna förslag på hur en satsning för att höja barns kunskaper om våld kan genomföras i förskolan och samtliga skolformer. Av utredningen framgår det att insatserna ska omfatta kunskaper om de våldsformer som omfattas av Barnkonventionen samt att de ska inkludera stöd till yrkesverksamma inom förskolan och skolan att genomföra satsningen och samtala med barnen om ämnet.¹³ Det är viktigt att det tas fram stödmaterial till yrkesverksamma inom samtliga skolformer. Detta stödmaterial måste enligt GAPF:s mening utgå från ett tydligt barnrättsperspektiv samt inkludera handfasta riktlinjer för *hur* yrkesverksamma ska möta och stödja barn som är utsatta för eller riskerar att bli utsatta för våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Stödmaterialiet bör även omfatta riktlinjer för hur yrkesverksamma ska samtala med vårdnadshavare.

GAPF utbildar årligen yrkesverksamma inom skolväsendet. Intresset för GAPF:s utbildningar har ökat sedan hösten 2022 då nya skrivningar i samtliga läroplaner, förutom i förskolans läroplan, infördes som ställer krav på att skolan aktivt ska motverka, förebygga och utbilda elever om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁴ Skolpersonal uppger dock till GAPF att de inte fått det stödmaterial de är i behov av för att kunna implementera de nya skrivningarna i verksamheten. Inom ramen för det uppdrag Skolverket fått är det således viktigt att tydligare stödmaterial tas fram avseende *hur* skolan ska stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Vid framtagandet av dessa dokument är det viktigt att samhällsaktörer som har expertkunskap på området – såsom ideella organisationer, det Nationella centrumet mot hedersrelaterat våld och förtryck samt forskare på ämnet som har ett tydligt offerperspektiv – involveras vid framtagandet av sådana styr- och stöddokument.

GAPF anser även att förskolans läroplan bör innehålla skrivningar som ställer krav på att förskolan aktivt ska vidta åtgärder för att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

¹¹ Se bl.a. Jernbro C. och Janson S. (2017). Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning, s. 35 & Barnrättsbyrån (2021). ”...och jag kunde inte andas” – En granskning av våld mot barn på de statliga ungdomshemmen, s. 38.

¹² Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure.

¹³ SOU 2022:70 s. 804.

¹⁴ Se Lgr22, Lgrsär22, Lsam22, Lspec22, Lgy11, Lgysär11 samt Lvux12.

Ett annat förslag GAPF saknar i utredningen är att det bör införas krav på att kunskapsområdet hedersrelaterat våld och förtryck ska införas i samtliga lärarutbildningar, såsom förskolelärareutbildningen, grundskollärarutbildning, gymnasieskollärarutbildningen samt fritidsledarutbildningen. Av högskoleförordningen (1993:100) framgår att endast vissa högskoleutbildningar omfattas av examensmålet om att visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer för att ta examen.¹⁵ Det är ytterst problematiskt att lärarutbildningarna inte omfattas av detta examensmål. Samtidigt bör det även tydliggöras i högskoleförordningen att examensmålet ska omfatta kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck.

Fortbildning på arbetsplatsen måste även ske kontinuerligt för berörda yrkesgrupper, då det är avgörande för att vuxna ska upptäcka våldsutsatta barn. Det utsatta barnet ska aldrig behöva bära ansvaret att själv söka stöd och hjälp från samhället, inte minst mot bakgrund av att förövaren oftast är en nära anhörig.

GAPF vill särskilt betona vikten av att upptäcka signaler på våldsutsatthet och hedersrelaterat våld och förtryck vid tidig ålder. Förskolan har en unik möjlighet att tillgodose att barn får tillgång till tidiga insatser. Att barn redan från förskoleålder får kunskap om sina rättigheter samt att yrkesverksamma tidigt pratar om våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, är även avgörande för att barn ska känna att vuxenvärlden tar deras utsatthet på allvar. Det skapar i sin tur förutsättningar att barnet själv vågar berätta om sin utsatthet, inte minst i framtiden om barnet redan från tidig ålder fått information om sina grundläggande fri- och rättigheter.

Hälso- och sjukvården

GAPF vill särskilt betona vikten av att hälso- och sjukvården ställer frågor om våld och hedersrelaterat våld och förtryck på rutin. För att fånga upp signaler på att ett barn är utsatt eller riskerar att bli utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck är det särskilt viktigt att ställa frågor som är kopplade till hedersproblematiken, en sådan diskussion saknar GAPF i utredningen.

Särskilt saknar GAPF förslag på åtgärder för att upptäcka flickor som blivit utsatta för könsstympning. Inte minst mot bakgrund av att dessa flickor sällan söker samhällets vård och stöd.¹⁶

För att upptäcka våldsutsatthet bland barn föreslår utredningen bland annat att Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att följa upp i vilken utsträckning frågor om våld ställs inom vård och omsorg samt utreda om fler åtgärder behöver vidtas för att förtydliga och /eller utöka befintliga rekommendationer kring att systematiskt fråga om våld inom berörda verksamheter, inom bland annat socialtjänsten och hälso- och sjukvården.¹⁷ Inom ramen för detta uppdrag bör även

¹⁵ Den 1 juli 2018 infördes ett nytt examensmål i högskoleförordningen (1993:100) om att visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. De berör följande utbildningar: Fysioterapeutexamen, juristexamen, läkarexamen, psykologexamen, socionomexamen, sjuksköterskeexamen, tandläkarexamen och tandhygienistexamen.

¹⁶ Socialstyrelsen (2021). *Inventering av vård för flickor och kvinnor som har varit utsatta för könsstympning*, s. 7.

¹⁷ SOU 2022:70 s. 811.

Socialstyrelsen få tydligare krav på sig att inkludera arbetet mot könsstympling. GAPF anser bland annat att det bör införas krav på rutinmässiga och lagstadgade hälsoundersökningar av flickors underliv för att upptäcka könsstympling.

Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling som de har rätt till

Barn som utsätts för våld eller riskerar att utsättas för våld har som utredningen betonar rätt till skydd, rehabilitering och social återanpassning samt rätt till bästa möjliga hälsa.¹⁸ För att tillgodose detta krävs att barn både får tillgång till kortsiktiga och långsiktiga stöd-, skydds- och behandlingsinsatser.

GAPF ställer sig särskilt positivt till att utredningen föreslår att Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att undersöka tillgången till och behovet av strukturerade arbetssätt och metoder för socialtjänstens bedömningar av risker och skyddsbehov vid misstanke eller kännedom om våld mot barn.¹⁹

GAPF saknar dock en diskussion om vilket skydd och stöd hedersvåldsutsatta barn är i behov av samt vikten av att ta fram tydligare risk- och skyddsbedömningar för att tillgodose att adekvata stöd- och skyddsinsatser vidtas till målgruppen.

Barn som utsätts för hedersrelaterade begränsningar är ofta i behov av ett livslångt skydd från familjemedlemmar och släktingar samt ett långvarigt stöd. Dessa barn behöver även insatser för att kunna bearbeta de trauma barnet varit med om samt för att stå emot påtryckningar från hedersförtryckande familje- och släktmedlemmar. Vid LVU-placering av hedersvåldsutsatta barn är det särskilt viktigt att familjeåterförening inte är det överordnade målet, utan den utsattes säkerhet och välmående.²⁰

Våra erfarenheter är att socialtjänsten allt för ofta brister i sina risk- och skyddsbedömningar, vilket bland annat lett till att barn förs utomlands mot sin vilja i hedersrelaterade syften – exempelvis för att giftas bort. Denna problembild delas även av Jämställdhetsmyndighetens rapport om *Bortförda barn* (2022). I rapporten framkommer bland annat att *”en majoritet av de som bortförs utomlands är kända av myndigheter sedan tidigare, att förståelsen för att ärendet är hedersrelaterat kan komma först efter ett bortförande till utlandet, att det inte görs tillräckliga hot- och riskbedömningar avseende målgruppen och att kännedom om barnets eller den ungas utsatthet inte nödvändigtvis leder till adekvata insatser”*.²¹ Vidare framgår det av rapporten att utlösande faktorer för barnbortföranden bland annat är i de fall en placering avslutas och barnet återförenas med sina föräldrar eller i samband med umgänge med barnets föräldrar.²² Att yrkesverksamma brister i fråga om risk- och skyddsbedömningar avseende hedersvåldsutsatta barn samt att barn inte får tillgång till adekvata stödinsatser, trots att sådant behov identifierats, framkommer även av Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen.²³

¹⁸ Se artikel 39 och 24 FN:s konvention om barnets rättigheter.

¹⁹ SOU 2022:70 s. 827.

²⁰ Socialstyrelsen (2020). *Behandlingsmetoder för personer som utövar våld i nära relationer*, s. 8.

²¹ Jämställdhetsmyndigheten (2022). *Bortförda barn och unga*, s. 6.

²² Jämställdhetsmyndigheten (2022). *Bortförda barn och unga*, s. 5 och s. 35.

²³ Länsstyrelsen Östergötland (2022). *Årsrapport 2021*, s. 30.

Inom ramen för Socialstyrelsen uppdrag att undersöka tillgången och behovet av strukturerade arbetssätt och metoder för socialtjänstens risk- och skyddsbedömningar är det då särskilt viktigt att Socialstyrelsen får konkreta direktiv om att särskilt beakta de utmaningar socialtjänstens ställs inför avseende hedersrelaterade ärenden för att tillgodose att barnet får adekvata stöd- och skyddsinsatser. Inom ramen för det arbetet är det av ytterst vikt att särskilt lyfta fram riskerna med det familjecentrerade arbetsmetoderna.

Utredningen föreslår även att en ny utredning bör tillsättas för att undersöka och lämna förslag avseende hur regleringen kan stärkas i fråga om socialtjänstens uppföljning av insatser till barn som utsätts för eller riskerar att utsättas för våld.²⁴ Inom ramen för en sådan utredning önskar GAPF att det finns ett särskilt avsnitt som tar sikte på barn som blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som varit föremål för socialtjänstens insatser. Det behöver göras en analys över vilka insatser som varit såväl effektiva som kontraproduktiva i hedersrelaterade ärenden. Det är enligt GAPF:s mening avgörande vid framtagandet av en tydligare reglering och styrdokument för vilka insatser som bör tillsättas akut och på sikt för hedersvåldsutsatta barn.

Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses

Utbildningsinsatser om våldsutsatthet och barnets rättigheter

En viktig åtgärd som föreslås i utredningen är att Brottsoffermyndigheten och Domstolsverket ges i uppdrag att i samarbete med Barnombudsmannen genomföra utbildningsinsatser avseende fördjupade kunskap om att vara barn och våldsutsatt och barns rättigheter enligt barnkonventionen som ska rikta sig mot rättsväsendets aktörer samt advokater och biträdande jurister.²⁵

GAPF anser att dessa utbildningsinsatser även ska omfatta kunskap om och förståelse för hedersrelaterat våld och förtryck, våldets konsekvenser och vilka behov ett hedersvåldsutsatt barn kan ha efter en traumatisk upplevelse, såsom vård-, skydds-, och stödinsatser. Det är även viktigt att pojkars dubbla roller som offer och förövare i en hederskontext omfattas av utbildningsinsatsen.

Utredningen *Tryggare hem för barn* (SOU 2022:71) har tidigare gett förslag på att Domstolsverket bör överväga behovet av att genomföra en utbildningsinsats när det gäller riskbedömningar i familjemål. Det uppdrag som föreslås i utredning *En uppväxt fri från våld* bör således vara väl synkroniserat och samordnat med uppdraget som föreslås i utredningen *Tryggare hem för barn*, i syfte att motverka stuprörseffekter.

Barnahus

GAPF instämmer med Svedin m.fl. särskilda yttrande rörande utredningens bristfälliga förslag på åtgärder för att tillgodose att barn som misstänkts varit utsatta för brott, oavsett var de bor i landet,

---

²⁴ SOU 2022:70 s. 825.

²⁵ SOU 2022:70 s. 850.

har rätt till Barnahus.²⁶ Detta är enligt GAPF:s mening viktigt för att tillgodose att principen barnets bästa ska vara avgörande i alla frågor som rör barnet, vilket barn har rätt till enligt föräldrabalken och barnkonventionen.²⁷ Barnahus har en unik möjlighet för samverkan mellan berörda myndigheter som ska leda till att förundersökningskvalitén, vid utredning av brott mot barn, och de psykosociala insatserna till barnet förbättras.

Som utredningen beskriver behöver Barnahusens riktlinjer utvecklas. GAPF vill dock särskilt framhålla det som lyfts fram i Svedin m.fl. särskilda yttrande avseende att dessa riktlinjer bör tas fram av en ny statlig utredning som har en helhetssyn på hur våldsutsatta barns rättigheter kan stärkas.²⁸ Bland annat är det viktigt att målgruppen för Barnahus utvidgas, för att omfatta de barn som fallit utanför Barnahusens målgrupper, däribland hedersvåldsutsatta barn.²⁹ En annan viktig åtgärd enligt GAPF:s mening är att säkerställa att de som handlägger ärendena på barnahus har hög kompetens och god erfarenhet av hedersrelaterade ärenden.

Kunskaps- och metodutveckling ska stärkas

Se över förutsättningarna för barn att delta i forskning

Utredningen lyfter flera viktiga förslag för att stärka kunskaps- och metodutvecklingen. Bland annat ställer sig GAPF särskilt positiv till att utredningens förslag avseende att Etikprövningsmyndigheten ska se över behov och hinder relaterat till barns medverkan i forskningsstudier samt ta fram förslag på kriterier som kan öka förutsättningarna för barn att delta i forskning och andra studier.³⁰ Detta är en viktig åtgärd enligt GAPF:s mening för att inkludera yngre barns röster i kunskaps- och metodutvecklingen. Det är således nödvändigt att se över regleringen avseende kravet på att båda vårdnadshavarna samtycker till barns medverkan i forskningsstudier om barnet är under 15 år, särskilt mot bakgrund av att det kan vara svårt att inhämta ett sådant samtycke från vårdnadshavare – inte minst i de fall det förekommer våld i familjen.

Våld mot barn ska synliggöras i den officiella statistiken

GAPF instämmer med utredningens bedömning att våld mot barn ska synliggöras i den officiella statistiken.³¹ Vi vill särskilt framhålla vikten av att stärka statistiken rörande hedersrelaterat våld och förtryck. Idag finns exempelvis varken någon nationell statistik på hur många barn som blivit bortförda mot sin vilja eller flickor som blivit könsstympade. Sådan statistik är avgörande för att

²⁶ Särskilt yttrande av Svedin, C-G. m.fl. avseende *Barnahus* i SOU 2022:70 s. 967 ff.

²⁷ Artikel 3 FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

²⁸ Särskilt yttrande av Svedin, C-G. m.fl. avseende *Barnahus* i SOU 2022:70 s. 967 ff. Se särskilt s. 969–970 avseende de förslag på områden som Svedin m.fl. framhåller som särskilt bör beaktas i de nya riktlinjerna för Barnahusverksamheten.

²⁹ Att barn som utsätts för hedersrelaterad brottslighet fallit utanför Barnahusens målgrupper framkommer av Barnafriids slutrapport om Barnahus, se Barnafrid – Nationellt Kunskapscentrum (2019). *Slutrapport utvärdering av barnahus*.

Linköpings universitet.

³⁰ SOU 2022:70 s. 893.

³¹ SOU 2022:70 s. 897.

identifiera vilka barn som är i behov av samhällets stöd- och skyddsinsatser, men även för att stärka uppföljningen av arbetet med att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck.

Tillgång till kunskap behöver öka

Utredningen föreslår en satsning på sammanlagt en miljard kronor under strategiperioden för att öka tillgången till kunskap om vilka metoder och arbetssätt som är verkningsfulla i arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn.³² GAPF ser positivt på detta förslag men anser att det bör läggas till en skrivning om att öronmärka medel till praktisk forskning, metodutveckling och/eller implementering avseende frågor om hedersrelaterat våld och förtryck.

Kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck har visserligen ökat de senaste två decennierna. Samtidigt ligger dock forskningen efter inom vissa områden, exempelvis frågan om pojkar och unga mäns dubbla roller som både offer och förövare i en hederskontext. Det behöver även tillsättas resurser för metodutveckling och forskning kring hedersvåldsutsatta barns levnadssituation över tid där samhället har gjort insatser.³³ Detta är särskilt viktigt med tanke på att socialtjänstens traditionella familjecentrerade arbetsmetoder, som utgår från att konflikter mellan föräldrar och barn ska lösas genom dialog och medling, har fått allvarliga konsekvenser för hedersvåldsutsatta barn.

Det saknas även forskning och evidensbaserad kunskap om att familjearbete gynnar barn som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Tvärtom finns det rapporter som styrker att detta arbetssätt missgynnar hedersvåldsutsatta barn då riskerna ökar för att barnet fortsatt utsätts för våld och i värsta fall att de blir bortförda, bland annat i syfte att giftas bort och/eller utsättas för könsstympning.³⁴

Att familjearbete kan vara riskfyllt och direkt skadligt för hedersvåldsutsatta barn framkommer bland annat av Kvinnors Nätverk/Linnamottagningens erfarenheter av projektet *Familjearbete i en hederskontext*. Inom ramen för projektet undersöktes om det gick att förbättra levnadssituationer för barn som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck genom samtal med de hedersförtryckande föräldrarna, med målet att påverka föräldrarnas hederskulturella normer och värderingar. Den slutsats som presenterades var dock att de inte kunde rekommendera socialtjänsten att bedriva familjearbete eller någon form av förhandling i hedersrelaterade ärenden.³⁵

Mot bakgrund av de ovannämnda krävs det mer evidensbaserad forskning och kunskap om vilka metoder och arbetssätt som är effektiva för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck mot barn. Vid framtagandet av sådana metoder och arbetssätt är det nödvändigt att studera

---

³² SOU 2022:70 s. 902 ff.

³³ Stockholms universitet, *Kunskapen om hedersrelaterat våld har stärkts på 20 år*, 18 januari 2022, <https://www.su.se/nyheter/kunskapen-om-hedersrelaterat-v%C3%A5ld-har-st%C3%A4rkt-p%C3%A5-20-%C3%A5r-1.589279> (4 juli 2023).

³⁴ Se bl.a. Jämställdhetsmyndigheten (2022). *Bortförda barn och unga & Socialstyrelsen (2020) & Behandlingsmetoder för personer som utövar våld i nära relationer*.

³⁵ Se bl.a. Svedberg m.fl. (2013). *Familjearbete i en hederskontext*. Kvinnors nätverk.

såväl insatser som varit såväl framgångsrika och kontraproduktiva för barn som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Folkhälsomyndighetens centrala roll i strategiarbete

Av utredningens förslag framgår att Folkhälsomyndigheten ska ges en central stödjande, samordnande och uppföljande roll i strategiarbetet. GAPF instämmer med utredningens bedömning att det krävs att en aktör har ett särskilt ansvar för strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn. GAPF ställer sig dock frågande till om Folkhälsomyndigheten har tillräckligt med kunskap om våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, för att kunna leda arbetet med strategin, eller om det finns andra lämpligare myndigheter som har bredare erfarenhet och kunskap om våldsutsatta barn.

Samtidigt ser GAPF en risk med utredningens föreslagna satsning avseende en ny form av återkommande kartläggning om barns våldsutsatthet som Folkhälsomyndigheten ska ansvara för. Konsekvenserna av ett sådant förslag innebär i praktiken att kontinuiteten i de kartläggningar som vidtagits av Stiftelsen Allmänna Barnhuset, som på regeringens uppdrag genomfört återkommande studier om förekomsten av våld mot barn, bryts. GAPF ifrågasätter inte att Folkhälsomyndigheten får i uppdrag att samordna genomförandet av vissa nationella undersökningar, förutsatt att Folkhälsomyndigheten har tillräckligt med kompetens om barns våldsutsatthet, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Däremot instämmer GAPF med Svedin m.fl. särskilda yttrande avseende att utredningen borde ha föreslagit Stiftelsen Allmänna Barnhuset som ansvarig för att genomföra tre nationella prevalensstudier, två kring våld mot barn (elevstudie och föräldrastudie) och en kring sexuell exploatering och sexuella övergrepp.³⁶ GAPF vill dock understryka att dessa prevalensstudier även ska undersöka omfattningen av barns utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en av få samhällsaktörer som inkluderat frågor om hedersrelaterat våld och förtryck vid sina studier om barns våldsutsatthet under de senaste åren. Detta gjordes bland annat vid kartläggningen om 2016 om sambandet mellan barnmisshandel och att inte få välja framtida partner,³⁷ samt vid deras senaste kartläggning 2020–2021. Vid den senaste kartläggningen adderades nya frågor om hedersrelaterat våld och förtryck som ställdes till eleverna vid enkätundersökningen, exempelvis frågor om elevers frihet att välja framtida partner, om familjens förväntningar att vänta med sex till äktenskapet och förväntningar att vara könsstympad/omskuren.³⁸ Dessa frågor är viktiga att följa upp för att skapa förutsättningar för kunskapsbaserade metoder för hur man ska motverka och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck, som i dag är ett eftersatt område.

³⁶ Särskilt yttrande av Svedin, C-G. m.fl. avseende *Nationella kartläggningar om våld mot barn och sexuella övergrepp* i SOU 2022:70 s. 953 ff.

³⁷ Jernbro, C., & Landberg, Å. (2018). Det är mitt liv. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

³⁸ Jernbro, C., Landberg, Å. & Thulin, J. (2023) Våld mot barn 2022. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Stiftelsen Allmänna Barnhusets studier har utvecklats och utökats över tid för att fånga upp forskningens och praktikernas behov, vilket inte minst varit avgörande för att bland annat initiera kartläggningen av hedersproblematiken bland barn. Deras kartläggningar har bidragit till en viktig och unik kunskapsbas i Sverige vad gäller attityder till våld mot barn, kränkningar, sexuell exploatering och barnuppfostran. Det vore följaktligen ytterst problematiskt om Stiftelsen inte längre får i uppdrag att följa upp de viktiga kartläggningar som vidtagits genom åren som satt Sverige i framkant internationellt avseende arbetet mot att förebygga och bekämpa våld mot barn – inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.

GAPF vill därför betona att vi instämmer med Svedin m.fl. särskilda yttrande som understryker att Sverige inte minst riskerar att mista sin ledande position som det land som ”*genomför kontinuerliga uppföljningar som är nödvändiga för att bygga vidare på existerande kunskap och ge förutsättningar för att uppdatera såväl förebyggande som stödjande åtgärder för barn, ungdomar, föräldrar och profession*” i de fall man överläter kommande kartläggningar till Folkhälsomyndigheten.³⁹ Det är således angenämt att Stiftelsen Allmänna Barnhuset även fortsättningsvis får i uppdrag att göra dessa viktiga kartläggningar, då stiftelsen har en god bild av förekomsten och utvecklingen av barns våldsutsatthet över tid.

Länsstyrelserna ska stödja det lokala och regionala arbetet

GAPF ser positivt på att länsstyrelserna ska åläggas ett särskilt ansvar att stödja det lokala och regionala arbetet för att uppnå strategins mål. Länsstyrelserna ska bland annat bidra till framtagandet och genomförandet av regionala sektorsövergripande strategier och handlingsplaner.⁴⁰ GAPF saknar dock en skrivning om att det krävs särskilda handlingsplaner och strategier för hur man hanterar hedersrelaterade ärenden.

Av utredningens förslag framkommer att länsstyrelsernas ansvar för att verka för den nationella strategin att förebygga och bekämpa våld mot barn ska regleras genom tillägg i förordningen (2021:995) om länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor.⁴¹ Ett utökat uppdrag innebär ett utökat ansvar för länsstyrelserna. För att skapa förutsättningar för genomförandet av det nya uppdraget krävs följaktligen att länsstyrelserna får utökad tillgång till långsiktig medelstilledning.

Kommunövergripande kartläggningar, analyser och åtgärdsprogram

GAPF ställer sig positivt till den nya föreslagna lagen med vissa bestämmelser om kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn som ska förtydliga hur kommuner ska arbeta mot våld mot barn genom kommunövergripande kartläggning, analys och planering.⁴² GAPF vill även betona vikten av att den nya lagen inkluderar specifika bestämmelser om hur kommuner ska arbeta med barn som är utsatta för eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

³⁹ SOU 2022:70 s. 957.

⁴⁰ SOU 2022:70 s. 734.

⁴¹ SOU 2020:70 s. 734.

⁴² SOU 2020:70 s. 741 ff.

Dessvärre har inte Sveriges samtliga kommuner handlingsplaner och rutiner för att hantera hedersrelaterade ärenden. Dessa handlingsplaner och rutiner måste särskilt omfatta åtgärder för hur kommunen ska förhindra barnäktenskap, tvångsäktenskap, könsstympning och bortföranden av barn.

Anställda inom kommunen som möter barn som lever i en hederskontext behöver även få tillgång till kontinuerlig utbildning om hedersrelaterat våld och förtryck för att öka kunskapen och förståelsen för hedersvåldsutsatta barns behov av stöd och skydd. Det är också viktigt att sådana anställda personer inte själva representerar och förespråkar den hederskultur med det oskulds- och kyskhetsideal som barnet söker hjälp och skydd ifrån. Detta är avgörande för allt förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa utbildningsinsatser måste även belysa hur man kan upptäcka och identifiera barn som är utsatta för HRV, vad som är viktigt att tänka på vid samtalet med ett hedersvåldsutsatt barn, hur adekvata risk- och hotbedömningar ska göras i dessa hedersrelaterade ärenden samt hur man ska agera och stödja barn som är utsatta för eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Utbildningsinsatser måste alltid utgå från ett barnrättsperspektiv.

Det är även viktigt att samtliga kommuner, likväl som statliga myndigheter, vidtar noggranna bakgrundskontroller av sina anställda som har tillgång till sekretessbelagd information. GAPF:s erfarenheter är att det dessvärre finns kommunalt och statligt anställda som själva är bärare av hedersnormer som utnyttjar sekretessbelagd information i felaktiga syften som förvärrat barnets levnadssituation. Att myndighetsanställda utnyttjat sekretessbelagd information i felaktiga syften bekräftas även av Försvårshögskolans rapport om salafism och salafistisk jihadism i Sverige från 2022.⁴³ Myndigheter och kommuner behöver således ha ett större fokus på ett effektivare säkerhetsskydd för att tillgodose att sekretessbelagd information inte når obehöriga, då det kan leda till en ökad hotbild mot det utsatta barnet.⁴⁴

Statsbidrag ska öka förutsättningarna för att bidra i arbetet

GAPF ställer sig positivt till att utredningens förslag om att särskilda medel ska avsättas till samhällets aktörer som bedriver ett strukturerat arbete för att förebygga och bekämpa våld mot barn.⁴⁵ Det är viktigt att öronmärka pengar till ideella organisationer och andra aktörer som bidrar i arbetet för att nå målen för den nationella strategin. Fördelningen av de 50 miljoner som avsätts till ideella organisationer och andra aktörer bör även delas ut till verksamheter som driver olika frågor om våld mot barn, exempelvis organisationer som arbetar specifikt mot hedersrelaterat våld och förtryck, våld i ungas parrelationer, sexuellt våld eller sexuell exploatering av barn. Det går dock att ifrågasätta om det tillsätts tillräckliga medel till civilsamhällets aktörer som fått tagit ett stort ansvar

⁴³ Magnus Ranstorp och Linda Ahlerup (2022), Salafism och salafistisk jhadism 2.0. Påverkan mot och utmaningar för det svenska demokratiska samhället, Försvårshögskolan, s. 94 f.

⁴⁴ Se GAPF:s förslag 11 områden – 99 förslag för ett jämställt samhälle fritt från hedersrelaterat våld och förtryck, https://gapf.se/wp-content/uploads/2023/01/GAPF_11-omraden-99-forslag_digital-PDF_2023-01-09.pdf.

⁴⁵ SOU 2022:70 s. 759 ff.

för att samordna livsnödvändiga insatser till våldsutsatta och hedersvåldsutsatta barn, då myndigheter stöd och kunskap allt för ofta brister.

Avslutande synpunkter

GAPF ser positivt på att en nationell strategi tillsätts för att förebygga och bekämpa våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, mot barn. Det är dock av central vikt att de som möter utsatta barn har förståelse för att barnet kan vara utsatt för olika typer av våld som kräver särskilda insatser. Barn som lever i en hederskontext kan exempelvis vara utsatt för andra former av våld som inte är hedersrelaterade. Denna målgrupp burkar även beskrivas som multiutsatt, inte minst i de fall barnet även har en intellektuell funktionsnedsättning eftersom de ofta står i en särskilt tydlig beroendeställning till gärningsmännen. Det gäller även hedersvåldsutsatta flickor som samtidigt kan vara utsatta för våld i unga parrelationer, som saknar möjlighet att söka stöd från sin närliggande omgivning mot bakgrund av risken för att flickan utsätts för allvarliga konsekvenser i de fall hon inte levt upp till hederskulturens oskulds- och kyskhetsideal. Detta är viktiga perspektiv att ha med sig vid beaktningen av vilka stöd-, skydds-, och behandlingsinsatser som tillsätts för barnet.

Ärendets beredning

Karin Gyllander
Jurist
Riksorganisationen GAPF – Glöm Aldrig Pela och Fadime

Sara Mohammad
Ordförande och verksamhetschef
Riksorganisationen GAPF – Glöm Aldrig Pela och Fadime